

Νίκου Καζαντζάκη, «Ήτον» (αποσπάσματα)

Ωραία καλοκαιριάτικη μέρα, γυρίζω στα χαριτωμένα στενά δρομάκια του Ήτον, μπαίνω στην κοσμοξάκουστη σχολή, όπου σπουδάζει, από το Δημοτικό ως το Γυμνάσιο, η αριστοκρατία της Αγγλίας.

[...]

Τέτοια συμπύκνωση πεθυμιάς και νοσταλγίας νιώθεις αναπνέοντας τον αγέρα τούτο του Ήτον. Όλοι σχεδόν οι αρχηγοί του εγγλέζικου έθνους τους τελευταίους αιώνες πέρασαν εδώ μέσα, στους τοίχους τούτους και τις πρασινάδες, την παιδική κι εφηβική τους ηλικία, και τούτες οι κλειστές αυλές κι οι τριζοκοπούσες παμπάλαιες σκάλες και το γιασεμί τούτο που ανθίζει στις δοξαρωτές πόρτες θα 'μειναν σε όλη τους τη ζωή η μεγάλη τους αγιάτρευτη νοσταλγία.

[...]

Νιώθεις πως εδώ, στη μικρή τούτη φημισμένη πολιτεία όπου αναθρέφεται η εγγλέζικη αριστοκρατία, το ελληνικό πνέμα, φωτεινό, τολμηρό κι ισορροπημένο, συνεχίζει εξόριστο στην υπερβόρεια ομίχλη το εξαίσιο έργο του.

Περνώ ένα μικρό γιοφυράκι ποταμού, φτάνω στον ανοιχτό χώρο, όπου οι μεγάλοι μαθητές με τα ουρανιά και τ' άσπρα κασκέτα, παίζουν γκολφ. Ωραία λιγνά κορμιά, χάρη και δύναμη, πειθαρχημένη ορμή, χαρά στο μάτι να βλέπει και στο νου να συλλογιέται πως με την άσκηση τα κορμιά τούτα γίνονται καλοί αγωγοί για να περνάει το πνέμα.

Κάποτε ένας Ανατολίτης σοφός είδε μερικούς σκοινοβάτες να πραγματοποιούν με τα κορμιά τους τις πιο επικίντυνες τόλμες· και ξέσπασε στα κλάματα. «Γιατί κλαίς;» τον ρώτησαν. «Γιατί συλλογιέμαι», αποκρίθηκε ο σοφός, «πως αν, όπως γυμνάζουμε έτσι τα σώματά μας, γυμνάζαμε και την ψυχή μας, τι θάματα θα μπορούσαμε να κάμουμε!»

Εδώ όμως, στο Ήτον, ο θεατής δεν μπορεί να ξεσπάσει σε κλάματα. Γιατί μήτε καταπληχτικούς σκοινοβατικούς άθλους θα δει, μήτε κι η ψυχή μένει, μέσα σε τέτοια ευλύγιστα κορμιά, ακαλλιέργητη. Υπάρχει μέτρο, ισορροπία, παράλληλη καλλιέργεια σάρκας και νου σε ανθρώπινη κλίμακα. Ελληνική αρμονία.

Τα σπορτ κι οι κλασικές σπουδές είναι στο Ήτον οι δυο παράλληλοι αδερφωμένοι δρόμοι της αγωγής. Όχι όμως σπορτ ατομικά –ακόντιο, πήδημα, δίσκος– παρά σπορτ ομαδικά: λεμβοδρομίες, κρίκετ, τένις, φουτμπόλ.

Τα ομαδικά παιχνίδια υπηρετούν μεγάλο ηθικό σκοπό: σε συνηθίζουν να υποτάξεις την ατομικότητά σου σε μια γενική ενέργεια. Να μη νιώθεις πως είσαι άτομο ανεξάρτητο, παρά μέλος μιας ομάδας. Να υπερασπίζεσαι όχι μονάχα την ατομική σου τιμή παρά ολόκληρη την τιμή της ομάδας όπου ανήκεις: σχολή, Πανεπιστήμιο, πόλη, έθνος. Έτσι, από σκαλοπάτι σε σκαλοπάτι, το παιχνίδι μπορεί να σε ανεβάσει στις πιο αψηλές κι αφιλόκερδες κορυφές της ενέργειας.

[...]

Στα σπορτ δε γυμνάζεις το σώμα σου μονάχα· γυμνάζεις, πάνω απ' όλα, την ψυχή σου. «Στα τερραίν του Ήτον», είπε πολύ σωστά ο Ουέλλιγκτων, «κερδήθηκε η μάχη του Βατερλώ.»

Στα ομαδικά αυτά σπορτ μαθαίνεις να'σαι έτοιμος, να συγκρατιέσαι, να περιμένεις την κατάλληλη στιγμή, να θυσιάζεις τις ατομικές χαρές ή προτίμησες για τα συφέροντα της ομάδας. Μαθαίνεις να προσαρμόζεις τις ιδιότητές σου στις ανάγκες του συνόλου, να εκμεταλλεύεσαι, όσο μπορείς, για τη νίκη τα ελαττώματα και τα προτερήματά σου. Με τη μέθοδο αυτή μονάχα μπορείς ν' ασκηθείς για το μεγάλο παιχνίδι, αργότερα, της δημόσιας ζωής.

Για να φτάσεις στο υψηλό αυτό κορύφωμα της άσκησης, πρέπει καλά να ξέρεις τον εαυτό σου, να ξέρεις το διπλανό σου, να ξέρεις κι αλάκερη την ομάδα, όπου ανήκεις. Κι όχι μονάχα αυτό· να ξέρεις και την αντίπαλή σου ομάδα. Να μην την περιφρονάς, να τη σπουδάζεις με αμεροληψία και σέβας, να ξέρεις καλά τις αρετές και τις δυνάμεις της, για να οργανώσεις ανάλογα και συ τις αρετές και τις δυνάμεις και να μη χάσεις το παιχνίδι.

Κι ακόμα τούτο το σημαντικότερο, που αποτελεί το πιο κρυφό, το πιο πανανθρώπινο τέρμα του παιχνιδιού: να ξέρεις πως κι η αντίθετη ομάδα στο βάθος δεν είναι αντίμαχη, συνεργάζεται μαζί σου, γιατί χωρίς αυτή δε θα υπήρχε παιχνίδι.

Ό,τι αγνότατα ηθικό μπορεί να μας μάθει το παιχνίδι είναι τούτο: Ο ανώτατος σκοπός του παιχνιδιού δεν είναι η νίκη παρά πώς, από ποιους δρόμους, με ποιαν προπόνηση, με τι πειθαρχία, ακολουθώντας αυστηρά τους νόμους του παιχνιδιού, να μάχεσαι για τη νίκη.

[...]

Το παιχνίδι έχει νόμους· όποιος θέλει να παίζει, οφείλει να ξέρει τους νόμους αυτούς και να τους σέβεται. Αν δεν ξέρει τους νόμους ή αν δε θέλει να τους σέβεται, δεν είναι άξιος να λάβει μέρος στο παιχνίδι. Μέσα στον κύκλο που χαράζουν οι νόμοι είναι απόλυτα λεύτερος· κανένας, μήτε ο βασιλιάς, δεν έχει δικαίωμα να επέμβει. Μπορεί οι νόμοι αυτοί να'ναι παλιωμένοι ή στραβοί ή αυθαίρετοι· δεν έχει σημασία· το σπουδαίο είναι, κι αυτό γυμνάζει την ψυχή του ανθρώπου, να τους υπακούς.

Δεν πρέπει να ντρέπεσαι πως νικήθηκες· πρέπει να ντρέπεσαι μονάχα όταν έπαιξες κακά και γι' αυτό νικήθηκες· ή —κι αυτό είναι το χειρότερο— πρέπει να ντρέπεσαι όταν νίκησες παίζοντας κακά ή άτιμα.

Το fair-play, νά το ανώτατο χρέος. Να παίζεις καλά το παιχνίδι, είτε φουτμπόλ είναι είτε πόλεμος είτε ολόκληρη ζωή, αυτή είναι η πρώτη αυστηρότατη εντολή στον εγγλέζικο δεκάλογο. «Να 'σαι δυνατός και να παίζεις τον άντρα!» Κάνε το χρέος σου αυτό και μη σε μέλει για τίποτα άλλο. Αν πετύχεις, αν αποτύχεις, αυτό έχει μονάχα πραχτική, όχι ψυχική αξία· έκαμες το χρέος σου, τι άλλη αμοιβή θες;

[...]

Μια Εγγλέζα μητέρα, που ο γιος της σκοτώθηκε καλά πολεμώντας στον περασμένο πόλεμο, έγραψε στον τάφο του γιου της τούτον τον απλούστατο εγγλέζικο επιτάφιο ύμνο: «Έπαιξε καλά το παιχνίδι.»

[...]

[πηγή: Νίκος Καζαντζάκης, *Ταξιδεύοντας. Αγγλία*, Εκδόσεις Καζαντζάκη, Αθήνα
⁵2000, σ. 136-141]

